

OPERATIVNI MANEVAR U NAPADU

U vojnoj literaturi (domaćoj i stranoj) imamo više definicija o pojmu manevra.¹

Zajedničko za sve je shvatanje da se pod manevrom podrazumevaju postupci kojima se snage i sredstva u pripremi i u toku borbenih dejstava postavljaju u najpovoljniji položaj za izvršenje određenog zadatka. Podela na strategijski, operativni i taktički zavisi od cilja i veličine jedinice, prostora i vremena, a uslovljena je usvojenom trojnom, odnosno dvojnomo delom ratne veštine. Razlike su više formalnog nego suštinskog značaja.

Međutim, u analizi elemenata manevra ima više razlika, što je rezultata različitih stanovišta sa kojih se prilazi ovom pitanju. Kao osnovni elementi manevra smatraju se vatra i pokret čija je sinteza udar, a ima mišljenja da su pokret i grupisanje (pregrupisanje) snaga dva osnovna elementa manevra. Bilo sa kojeg stanovišta da razmatramo to pitanje uvek moramo imati u vidu međusobnu povezanost, uslovljenost i zavisnost svih elemenata, jer se samo tako može sagledati suština i sadržaj savremenog manevra.

Treba, međutim, primetiti da su pomenute i slične definicije o manevru uopšte, a operativnom posebno, u određenoj meri prevaziđene. Zbog toga se u poslednje vreme javljaju nove definicije, koje adekvatnije odražavaju promene, nastale pojavom raketno-nuklearnog oružja.

Prema tim gledanjima suština i smisao savremenog operativnog manevra u osnovi se svode na izbor i realizaciju operativnih postupaka koji obezbeđuju da se nuklearna b/s najcelishodnije upotrebe i da se najbrže i najefikasnije iskoriste njihovi učinci. Očigledno je da se težište u operativnom manevru prenosi na nuklearnu vatru kao osnovni faktor manevra, a da se upotreba i način dejstva ostalih elemenata stavljaju u zavisnost od nje.

Razorna moć, manevarska sposobnost, neograničen domet i velika brzina dejstva raketno-nuklearnih b/s predstavljaju nov kva-

¹ „Manevar je u suštini postupak kojim se snage i sredstva postavljaju (dovode) u najpovoljniji položaj za postizanje određenog cilja. Manevrom se na težištu u odlučujućem momentu postiže nadmoćnost snaga koja se realizuje nanošenjem udara po neprijatelju. Manevar je način na koji se postiže najkorisnija upotreba snaga i sredstava. Obzirom na cilj, objekat, veličinu snaga, prostor i vreme može biti strategijski, operativni i taktički“ (*Vojna enciklopedija* sv. 5, str. 364).

„Operativni manevar je organizovan i usklađen pokret operativnih jedinica u pripremi i izvodenju operacije, da bi se njihovim najpovoljnijim grupisanjem i dejstvom postavile u najpovoljniji operativni položaj, da se postigne nadmoćnost, nanese odlučujući udar po neprijatelju, da se izbegne njegov udar i neprijatelj dovede u nepovoljan položaj.“ (*Vojni rečnik*, izd. 1967., str. 190).

litet, koji se bitno odražava na sadržaj i formu operativnog manevra, međusobni odnos njegovih elemenata, metode izvođenja itd. Za suštinu i sadržaj savremenog operativnog manevra bitno je istaći činjenicu da je, pojavom ovog oružja, komandant operativne jedinice prvi put dobio sredstvo kojim direktno može uticati na tok i ishod pojedinih etapa pa i čitave operacije.

Usavršavanjem, razvojem i popunom združenih i drugih formacija savremenim tehničkim sredstvima i opremom, a naročito povećanjem broja i kvaliteta oklopnih, mehanizovanih i vazdušno-desantnih snaga, operativno-taktička pokretljivost i manevarska sposobnost jedinica podignute su na veoma visok stepen, čime se znatno povećava mogućnost eksploatacije učinka raketno-nuklearnog oružja, a to je faktor koji bitno utiče na karakter i fizionomiju savremenog manevra.

Bez obzira na pojavu novih sredstava manevra će u savremenim operacijama imati izuzetan značaj. To se potvrđuje pretpostavkom da će savremena borbena dejstva imati visok stepen dinamičnosti (brz prodor i promene situacije, otkriveni bokovi i međuprostori itd.), što će stvarati povoljne uslove za najrazličitije postupke i oblike manevra. Ima i mišljenja da će eventualni rat biti masovni sudar tehnike u kome manevra neće imati veći značaj. Razumljivo je da se ovakvo mišljenje ne može prihvatiti, jer gubi iz vida posebne uslove u kojima će se odvijati borbena dejstva na raznim ratištima i što potcenjuje ulogu svesnog faktora tj. čoveka.

Pojavom i usavršavanjem savremenih borbenih sredstava i naoružanja izmenjen je odnos između manevra snagama i vatrom. Ranije je manevra snagama prethodio manevru vatrom, dok bi u savremenim napadnim operacijama najčešće bilo obrnuto, pa čak u svim situacijama ne mora ni doći do manevra živom silom radi neposredne eksploatacije NU. Zbog ograničenih mogućnosti klasičnih vatrenih sredstava manevra vatrom je bio povezan sa pregrupisavanjem i koncentracijom velikog broja art. i mb-oruđa na relativno malom prostoru. Zahvaljujući velikom dometu i brzini dejstva raketno-nuklearnih b/s takva koncentracija više nije potrebna. Ova sredstva za kratko vreme mogu protivniku da nanesu odlučujuće udare, ne samo u bližoj dubini već i na neograničenim odstojanjima, što daje posebno obeležje i značaj manevru vatrom. Ako se uz to imaju u vidu porasle mogućnosti nanošenja vatrenih udara savremene avijacije, onda se još reljefnije ističe značaj tog elementa manevra.

Borbena dejstva, postupci i mere radi uništenja (neutralisanja) nuklearnih b/s branioca predstavljaju bitno obeležje operativnog manevra. Time se obezbeđuje uspešno pregrupisavanje, dovođenje i razvoj snaga, stvara se povoljan odnos snaga na odlučujućim pravcima i u odlučujućem momentu i omogućava plansko izvođenje osnovne ideje manevra.

Raketno-nuklearna b/s menjaju i odnos operativnih komandi prema organizovanju i planiranju vatre. Poznato je da se do njihove pojave vatra planirala i organizovala na nivou taktičkih jedinica, a više komande su art. grupama i avijacijom dopunjavale taj sistem.

Na operativnom nivou nije postojala jedinstvena organizacija vatre kojom bi komandant neposredno ispoljavao odlučujući vatreni udar na željene ciljeve. Sada se težište u planiranju i organizovanju odlučujućih vatrenih udara premešta na nivo operativnih jedinica, što se direktno odražava na fizionomiju operacije i manevra. Upravo iz tih razloga se smatra da je usklađivanje postupaka, dejstva i upotrebe ostalih snaga i sredstava sa nanošenjem vatrenih udara, pre svega raketno-nuklearnih b/s, jedan od osnovnih zahteva savremenog operativnog manevra.

To znači da je suštinsko pitanje savremenog operativnog manevra u tome da se raspoložive snage pre početka i u toku napada nađu na položajima odakle mogu najefikasnije eksploatirati učinke nuklearnih udara i sprečiti braniocu da odgovarajućim postupcima zatvara breše i stabilizuje odbranu.

Narasle vatrene mogućnosti i sposobnost jedinica za eksploataciju učinka nuklearnih b/s uslovljavaju opšti zahtev da manevar po ideji i načinu realizacije bude što jednostavniji. Zbog toga je vrlo rasprostranjeno mišljenje da se u izboru oblika manevra uvek ne moraju tražiti najslabija mesta u rasporedu protivnika radi realizacije zamišljene ideje manevra. Smatra se, naime, da se upotrebom nuklearnih b/s takva slaba mesta mogu relativno brzo stvoriti na bilo kojoj tački odbrane protivnika bez obzira na stepen fortifikacijske organizacije i drugih karakteristika te odbrane.

Koncentracija snaga na jednom pravcu (rejonu, prostoru) radi nanošenja glavnog udara u savremenim uslovima ne mora uvek biti neophodna. Nuklearna b/s omogućavaju da se na više pravaca (rejona) mogu vršiti snažni jednovremeni udari, čime se postiže efikasnije razbijanje odbrane, celishodnije iskorištavanje snage a, što je posebno važno smanjuje se mogućnost da branilac upotrebom nuklearnih b/s nanosi odlučujuće gubitke glavnim snagama napadača, što upućuje na zaključak da će proboj biti preovlađujući oblik manevra, ali ne na jednom, već na više pravaca (rejona).

Polazeći od toga da je masiranim nuklearnim udarima moguće brzo neutralisati odbranu protivnika i da je, angažovanjem pokretnih, pre svega, oklopnih snaga, moguće neposredno eksploatirati nastale učinke, dolazi se do zaključka da treba izbegavati složenije i teže oblike manevra. Međutim, dinamičnost savremenih borbenih dejstava, međuprostori, otkriveni bokovi itd. pružaju mogućnosti i za primenu obuhvata kao početnog oblika operativnog manevra, iako preovlađuje gledište da će se češće koristiti posle proboja taktičke dubine kad branilac neće imati mogućnosti da uspešno zatvori međuprostore i sigurno obezbedi bokove.

Jedna od bitnih karakteristika operativnog manevra biće upotreba vazdušnodesantnih snaga, što je uslovljeno poraslim vazdušno-transportnim mogućnostima savremenih armija a i zahtevom da se što brže slede izvršeni NU i savladaju stvorene prepreke. U dubinu odbrane protivnika i na odgovarajuće objekte mogu da se prebace i krupne jedinice koje su sposobne da izvrše zadatke operativnog značaja. Afirmacija vertikalnog manevra je posledica saznanja da se na taj način najbrže može savladati određeni prostor i najnepo-

srednije iskoristiti učinci nuklearnih udara u operativnoj dubini protivnika. Tako se realizuje i zahtev savremenog napada da se celokupna odbrana protivnika stavi pod jednovremeni udar, pri čemu bi vazdušni desanti imali zadatak da neposredno i brzo iskoriste rezultate NU, ovladaju i održe određene objekte, vežu za sebe dublje operativne rezerve branioca i ne dozvole im intervenciju prema snagama koje vrše prodor. Razumljivo je da za uspešnu upotrebu vazdušnih desanata napadač mora da obezbedi zaštitu u vazduhu i brzo spajanje sa desantom, kako bi se izbeglo njegovo uništenje ili razbijanje, čemu će branilac uvek težiti.

Savremeni operativni manevar će početi brzom koncentracijom snaga sa velikih udaljenosti ka mestu upotrebe sa takvim proračunima da na odgovarajuće prostorije stignu u najcelishodnijem rasporedu i najpovoljnijem momentu za prelazak u napad. Držanje operativnih grupacija u rastresitom rasporedu na većoj udaljenosti uslovljeno je potrebom da se zaštite od raketno-nuklearnih b/s branioca. Polazi se naime od toga da će uslovi za rastresit raspored i prikrivanje biti daleko povoljniji i da će na ta odstojanja moci dejstvovati samo raketno-nuklearna sredstva velikog dometa kojih je ipak u formacijama savremenih armija manje.

Dejstvo u operativnoj dubini, a posebno odbijanje protivudara operativnih rezervi branioca je jedan od najvažnijih zadataka pred kojom se nalazi napadač. To se u prošlosti obično izvršavalo na taj način što su snage I ešelona iz pokreta ili odbranom na određenim linijama odbijale protivudar, obezbeđivale povoljne uslove za uvođenje II ešelona (rezervi) koji su imali zadatak definitivnog obračuna sa snagama u dubini odbrane i dalje razvijanje uspeha.

Savremena gledanja polaze od pretpostavke da će upotrebom nuklearnih b/s, dejstvom avijacije i vazdušnim desantima pod jednovremeni udar biti stavljena čitava odbrana i da će tim sredstvima, pre svega, biti snažno tučene operativne rezerve u dubini. Na taj način će biti razbijene ili neutralisane do te mere da neće predstavljati odlučujuć faktor odbrane, pa odbijanje njihovog protivudara neće za napadača predstavljati veći problem. Upravo zato danas evoluiraju gledanja i na ešeloniranje snaga u napadu i formiranje grupacija za razvijanje uspeha. Polazi se od toga da će osnovnu snagu za razvijanje uspeha najčešće činiti nuklearna b/s, a ne isključivo snage II i narednih ešelona. U takvom manevru umesto jakih II ešelona prednost će imati odgovarajuće rezerve, namenjene prvenstveno za zamenu jedinica, popunu gubitaka i druge zadatke.

Manevar radi prenošenja težišta (promene pravca glavnog udara) po načinu realizacije u savremenim napadnim operacijama znatno će se razlikovati. Odluka o prenošenju glavnog udara dolaziće kao posledica nepovoljnog razvoja situacije na izabranom pravcu ili zbog toga što će se u toku dejstava po dubini odbrane pojaviti novi pravac napada koji će pružati povoljnije uslove za dejstvo glavnih snaga. Potreba za prenošenjem glavnog udara sa jednog na drugi pravac može nastati i onda kad branilac celishodnom upotrebom

nuklearnih b/s na pravcu nastupanja glavnih snaga ostvari veća rušenja i kontaminacije i onemogućiti dalja dejstva tim pravcem.

U ranijim operacijama snage II ešelona i rezerve su prenosile težište, što je zahtevalo pregrupisanje, ponovo planiranje pokreta itd. U savremenim operacijama to će se realizovati manevrom nuklearne vatre, što praktično ne zahteva veće dodatne pripreme, ni posebnu i dugotrajnu organizaciju. Manevarska sposobnost jedinica omogućava brzo dovođenje i angažovanje na novom pravcu glavnog udara, gde će se upotrebom nuklearnih b/s stvoriti povoljni uslovi za njihovo uvođenje i dalje dejstvo.

Manevar okruženja i uništenja branioca u ranijim operacijama predstavljao je skoro redovnu posebnu fazu — etapu dejstva. Okruženje se postizalo nanošenjem snažnih bočnih udara i spajanjem udarnih grupacija u dubinu. Obično se obrazovao unutrašnji i spoljni front, a zatim su se rasecale okružene grupacije i postupno uništavali izolovani delovi. To je zahtevalo veoma jake snage i prilično dugo vreme, što je slabilo zamah operacije. Nanošenjem nuklearnih udara po okruženim snagama ubrzava se njihovo razbijanje, pa to u savremenim operacijama neće predstavljati posebnu fazu dejstva, već će se dejstva razvijati kontinuirano, bez obrazovanja unutrašnjeg i spoljnog fronta i angažovanja jačih snaga za blokadu i uništenje.

Manevar za savlađivanje kontaminiranih zona (KonZ) predstavlja novu pojavu savremene operacije. Kad raspolaže nuklearnim b/s, branilac je u stanju da pored gubitaka stvara KonZ čije će savlađivanje predstavljati izuzetno složen i veoma težak problem. Pošto napadač neće uvek biti u mogućnosti da snage i sredstva preko KonZ prebacuje vazдушnim putem, moraće tražiti rešenja: sačekivanjem dok stepen kontaminacije i intenzitet zračenja ne opadne na nivo koji ne predstavlja opasnost za trupe i tehniku, da obilazi KonZ ukoliko za to postoje mogućnosti, ili da vrši dekontaminaciju određenih pravaca i da njima provodi svoje snage. Sigurno je da će se to negativno odraziti na zamah operacija i umanjiti izgleda za brzo izvršenje dobijenih zadataka. Pored prebacivanja snaga vazдушnim putem rešenja se traže u korišćenju oklopnih sredstava koja će moći da se kreću van puteva i da pružaju najoptimalniju zaštitu pri savlađivanju KonZ.

U poslednje vreme sve više se diskutuje o problemu manevra u lokalnom ratu, bez upotrebe nuklearnih b/s ili sa ograničenom upotrebom tog oružja. U razmatranjima sve više se uzimaju u obzir faktori konkretne operativno-strategijske situacije koji na odgovarajućim regionima mogu ispoljiti bitan uticaj na fizionomiju i sadržaj borbenih dejstava uopšte, pa i na operativni manevar. Rešenja se, pre svega, traže u iskorištavanju borbenih sredstava i tehnike kojima bi pojedine armije u toj situaciji raspolagale.

Kad se radi o manevru, polazi se od činjenice da će njegov sadržaj, oblici i način realizacije zavisiti od mogućnosti združenih formacija, avijacije i artiljerije, pri čemu se poseban značaj daje oklopnim snagama. Isto tako posebnu ulogu imaju vazdušni desanti, jer oni u takvom manevru dobijaju na svom značaju s obzirom na

to da se po objektima u dubini ne upotrebljavaju nuklearna b/s ili se upotrebljavaju u malom broju.

U našim istraživanjima problema operativnog manevra moramo imati u vidu, pored opštih pretpostavki i neke druge momente, kao što su:

— mogućnost da vodimo lokalni rat sa ograničenom upotrebom ili bez upotrebe nuklearnih b/s;

— mogućnost da u opštem nuklearnom ratu ne obezbedimo dovoljnu količinu nuklearnih b/s za svaku operaciju, da će protivnik u tom pogledu često imati određene prednosti;

— sadašnji stepen tehničke opremljenosti naših jedinica i perspektive razvoja, pri čemu treba računati na moguću superiornost eventualnog protivnika u nekim tehničkim sredstvima i vrstama naoružanja;

— opšte karakteristike našeg ratišta u celini i potencijalnih vojišta posebno;

— struktura i organizacija naših oružanih snaga, a posebno razvoj i postojanje partizanskih i teritorijalnih jedinica u pozadini.

Polazeći od tih i drugih pretpostavki dolazi se do zaključka da će manevar uopšte, a operativni manevar napose za nas uvek i u svim situacijama imati izuzetno važnu ulogu. Odgovarajući manevar će biti faktor kojim će se paralisati određena tehnička superiornost eventualnog protivnika. To znači da će izbor celishodnog manevra biti jedno od najznačajnijih pitanja pripreme i organizovanja napadnih operacija i jedan od osnovnih preduslova njihovog uspeha.

Kad u napadnoj operaciji budemo raspolagali dovoljnim nuklearnim b/s i kada za upotrebu budu postojali optimalni uslovi (ciljevi, zemljište, snage za eksploataciju itd.), suština manevra u tim napadnim operacijama svodiće se na preduzimanje mera i postupaka kojim će se najracionalnije iskoristiti učinci tih sredstava, što znači da se po osnovnim karakteristikama neće razlikovati od manevra na drugim ratištima. Međutim, pošto će uslovi u kojima će se izvoditi napadne operacije naše armije u izvesnoj meri biti različiti od drugih, to će i operativni manevar unekoliko biti specifičan.

Imajući to u vidu, moguće je bar donekle ukazati na neke osobenosti operativnog manevra u napadnim operacijama naše armije.

Verovatno je da će obuhvat u raznim varijantama (kao početni oblik, ili po izvršenom proboju, jednostrani ili dvostrani, sa manjim ili većim snagama), za razliku od gledanja nuklearnih sila, biti preovlađujući oblik operativnog manevra u našim uslovima. Međutim, treba reći da se neće pojavljivati u „čistom” vidu, već uvek u kombinaciji sa drugim oblicima (proboj, vezivanje snaga sa fronta, dejstvo u pozadini, ubacivanje).

Primena obilaska u napadu krupnijih operativnih jedinica verovatno neće biti moguća. Do takvog zaključka se dolazi ako se imaju u vidu neke osnovne postavke naše doktrine, a posebno kad se analiziraju potencijalna ratišta (dimenzije i druge karakteristike) i njihov uticaj na zamah napadnih operacija. Teško je, naime,

predvideti situaciju u kojoj bi bili stvoreni povoljni uslovi za primenu ovog manevra (slobodni ili slabo posednuti operativni pravci, situacija u kojoj branilac ne bi mogao intervenisati, mogućnost da se brzo izbije glavnim snagama u veliku dubinu itd.).

Osim toga na većoj dubini odbrane najčešće će biti grupisane jače partizanske snage, koje kao elemenat operativnog poretka mogu uspešno da dejstvuju po objektima i snagama branioca na toj dubini i na sebe prime ulogu snaga koje bi sa fronta vršile obilazak. Mogućnostima partizanskih jedinica u velikoj meri se u našem manevru zadovoljava jedan od bitnih zahteva savremenog napada tj. da se čitava dubina odbrane stavi pod jednovremeni udar i na taj način onemogućiti braniocu uzastopan otpor i sloboda manevra. Zbog toga je pri usvajanju ideje manevra od posebnog značaja sagledati ulogu ovog elementa operativnog poretka, osnovne objekte za njihovo angažovanje, grupisanje, način dejstva, organizovanje sadejstva sa operativnim snagama itd.

Ubacivanje snaga kao poseban oblik operativnog manevra teško se može primeniti. Međutim, kao način dejstva pojedinih taktičkih jedinica u sklopu osnovne ideje operativnog manevra imaće najširu primenu naročito u dejstvima na brdsko-planinskom zemljištu. Dve su osnovne pretpostavke koje će opredeliti taj postupak: postojanje slobodnih (neposednutih) pravaca (delova zone) kojima će se snage moći ubaciti (infiltrirati) u dubinu za dejstvo po određenom objektu, u dubini nema partizanskih snaga, ili nisu u stanju da prime takvu ulogu.

Kad se razmatraju oblici operativnog manevra u napadnim operacijama naše armije, treba imati u vidu činjenicu da je vrlo teško govoriti o jedinstvenom obliku tog manevra. Teško je pretpostaviti takvu operativno-taktičku situaciju u kojoj bi se izborom jednog od oblika manevra mogao uspešno izvršiti dobijeni zadatak. Zbog toga je pravilnije polaziti od realne pretpostavke da će operativni manevar uvek biti kombinacija više različitih oblika, postupaka i načina dejstva.

U određenim uslovima i na izabranom pravcu ili zoni dejstva osnovni može biti jedan ili drugi oblik, što će zavistiti od konkretne borbene situacije. Ideja operativnog manevra mora biti jasna i mora proizilaziti iz jasno određenog cilja operacije. U takvoj ideji mora biti sasvim jasno izdiferencirana uloga, zadatak i način dejstva svakog elementa operativnog poretka.

Za naš manevar od posebnog je značaja usaglašavanje dejstva snaga sa fronta, nuklearnih b/s, avijacije i snaga u pozadini neprijatelja. Postojanje snaga u pozadini, njihov položaj i borbene mogućnosti daju našem operativnom manevru nov kvalitet. Ona ga čine bogatijim i sadržajnijim, a operativnom komandovanju pružaju mogućnost raznovrsnije kombinacije. Te snage će u sklopu operativnog manevra izvršavati niz zadataka koje druge armije rešavaju nuklearnim b/s, avijacijom ili VD. Njihovom celishodnom upotrebom mogu se najčešće paralisati određene prednosti branioca i olakšati realizacija postupaka u okviru operativnog manevra snaga u zahvatu fronta.

Izbor ciljeva za nuklearna b/s i način eksploatacije udara predstavljaće suštinsko pitanje našeg operativnog manevra. Kad se radi o rentabilnosti ciljeva, treba polaziti od kriterijuma da se ta b/s upotrebljavaju za one ciljeve u odbrani koji u celini ili u pojedinim etapama mogu imati presudan uticaj na tok i rezultate napada.

Upotreba jačih vazdušnih desanata u operativnom manevru verovatno će biti ređa zbog ograničenih mogućnosti i činjenice da u pozadini postoje partizanske snage koje mogu preuzeti ulogu i zadatke VD. Međutim, kad se bude upotrebljavao takav desant, onda će se javljati problem sadejstva sa part. snagama u izvršenju određenog zadatka, što će takođe biti posebna karakteristika organizacije sadejstva u realizaciji operativnog manevra.

Kad se za napadnu operaciju obezbedi dovoljan broj raketno-nuklearnih sredstava i raspolaze jedinicama sa visokim stepenom pokretljivosti, grupisanje snaga i stvaranje potrebne nadmoćnosti može se izvršiti na bilo kojem pravcu i za najkraće vreme bez obzira na prethodni raspored tih snaga. U takvim uslovima brze promene situacije nemaju tako dalekosežan uticaj na mogućnosti napadača, jer je u stanju da se brzo prilagođava promenama na frontu. U suprotnom slučaju proces grupisanja i razvoja snaga za realizaciju određene ideje manevra biće znatno duži. To će proizilaziti, s jedne strane iz potrebe da se na izabrani pravac grupišu glavne snage kako bi se stvorio potreban odnos, a sa druge strane iz činjenice da jedinice koje nemaju visok stepen pokretljivosti nisu u stanju da vrše brze pokrete i koncentraciju. Kretanje van puteva je praktično nemoguće, a njihov broj i kvalitet često će biti takvi da ne omogućavaju pokret u više kolona radi postizanja potrebne ras-tresitosti i dobijanja u brzini.

Zbog toga se pred operativne komande i štabove postavlja zahtev dugoročnijeg predviđanja razvoja dejstava kako bi se već u toku prethodne operacije stvorila ideja manevra za narednu i na bazi nje preduzele odgovarajuće mere za blagovremeno dovođenje snaga u najpovoljniji položaj za napad. To se pre svega odnosi na sveže snage iz dubine, ali i na snage koje su u neposrednom dodiru na koje se računa za narednu operaciju, kao i na partizanske snage u pozadini branioca. S obzirom na to da će postojati uslovi da branilac, upotrebom nuklearnih b/s i drugim postupcima osujeti plan i prisili napadača da u celini ili u pojedinim elementima odustane od zamišljene ideje manevra, moraju se blagovremeno uočavati takve mogućnosti i posledice koje bi nastale, i predvideti mere i postupci za primenu drugog manevra u celini ili u pojedinim elementima.

U traženju najcelishodnije zamisli operativnog manevra napadač će se često sukobljavati sa određenim protivurečnostima. Ukoliko branilac ima nuklearna b/s, za napadača će biti najcelishodnije da glavnim snagama što pre dođe u neposredni dodir jer će gubici biti manji. Ako napadač nema nuklearna b/s ili ih neće imati toliko da bi mogla biti osnovni nosioci razvoja uspeha po dubini, moraće dublje ešelonirati sopstveni operativni poredak i ostavljati jače rezerve za razvoj uspeha po dubini. Te snage biće redovno osnovni

ciljevi braniočevih nuklearnih b/s i avijacije u fazi dovođenja, razvoja i uvođenja u borbu. Rešavanje ove i sličnih protivurečnosti stvar je odluke komande, jer se u svakom slučaju moraju uzeti u obzir svi faktori operativno-taktičke situacije i pronaći najcelishodnija rešenja.

Polazeći od opšteg zahteva da se u napad prelazi dok protivnik nije potpuno organizovao odbranu tj. dok se još nalazi u napadnom ili u nekoj vrsti „prelaznog” b/p koji je plitak i osetljiv, treba nastojati da se u I ešelonu operativnih grupacija nađu što jače snage kako bi početni udar bio što snažniji. U toj situaciji neće uvek biti potrebno da se raspolaže jačim II ešelonom, što znači da će proširenje i razvoj uspeha po dubini vršiti ojačane snage I ešelona i partizanske jedinice. Ako se formiraju jači II ešloni i predviđa da budu osnovni nosioci napada po dubini, onda je jedan od osnovnih problema manevra njihovo blagovremeno dovođenje, razvoj i uvođenje u borbu. Posebne teškoće predstavljaju kompaktno uvođenje II ešelona u boj. Dinamičnost savremenih dejstava često će zahtevati postupno uvođenje snaga po meri njihovog pristizanja i zavisno od razvoja situacije na pojedinim pravcima.

U izboru i realizaciji ideje operativnog manevra treba nastojati da se grupisanje i razvoj snaga izvrše tako da se u napad pređe iz pokreta. Ako se napada na nepotpuno organizovanu odbranu ili ako smo u stanju da u vatrenoj pripremi izvršimo potpunije neutralisanje dobro organizovane odbrane, onda će postojati realna mogućnost da se taj zahtev ostvari.

Vatra avijacije i artiljerije, pogotovo kad napadač ne bude imao raketno-nuklearna b/s ili ih ne bude imao dovoljno, biće osnovni faktor za obezbeđenje realizacije predviđenog manevra. Zbog toga će biti potrebno koncentrisati artiljeriju na pojedine pravce, što će često uticati i na izbor oblika manevra.

U takvoj situaciji poseban značaj ima avijacija, koja ostaje jedino sredstvo u rukama komandanta operativne jedinice kojim može ispoljiti uticaj na tok operacije. Ako se upotrebljavaju nuklearna b/s, upravljanje vatrom najčešće ostaje u isključivoj nadležnosti komandanta operativnih jedinica, pogotovo kad je broj sredstava ograničen i kad je potrebno izvršiti najbolji izbor ciljeva i usaglasiti postupke i dejstvo svih elemenata operativnog poretka.

Jedan od ciljeva napadnih operacija u našim uslovima biće okruženje i uništenje protivničkih snaga. Zavisno od procene, okruženje može biti manje ili više radikalno tj. cilj može biti okruženje glavne grupacije branioca ili pojedinih delova. U svakom slučaju to će u operativnom manevru često biti jedan od bitnih elemenata. Imajući u vidu fizionomiju napadnih dejstava, treba pretpostaviti da će manevar za okruženje po načinu realizacije često biti približan onom u II svetskom ratu. Posle obuhvata i spajanja snaga u dubini branioca dolazi do formiranja dva fronta: spoljnog (prema snagama koje u dubini nastavljaju odbranu) i unutrašnjeg (prema okruženim snagama).

Razbijanje i uništavanje okružene grupacije trajaće ponekad nešto duže, jer u svakoj situaciji nećemo moći obezbediti potrebna

nuklearna b/s da bismo mogli brzo razbiti okruženu grupaciju i osloboditi snage koje su na tom zadatku angažovane.

Manevar za prenošenje težišta (glavnog udara) predstavljaće i u našim uslovima važan problem u manevru i izvođenju napadne operacije. Kad se za operaciju obezbede dovoljna nuklearna b/s i ako za njihovu upotrebu i eksploataciju budu postojali neophodni uslovi, onda će ona predstavljati osnovni faktor kojim će se to izražavati. Međutim, u situaciji kad takva sredstva ne budu obezbeđena, ili ih ne bude toliko da bi se njima mogla realizovati ideja o prenošenju glavnog udara II ešelon (rezerve) biće osnovna snaga kojom će se taj manevar moći ostvariti. Ako se u pripremi operacije takva mogućnost predviđa i analogno tome izvrše pripreme, realizacija tog postupka biće lakša.

Međutim, u slučaju kad se takva mogućnost ne predviđa, već nastaje u toku izvođenja operacije, manevar za prenošenje težišta biće otežan, naročito zbog stalnog nastojanja branioca da, prateći kretanje II ešlona i rezervi, po njima vrši nuklearne udare, nanosi im gubitke, ruši komunikacije, stvara KonZ, ometa plansko i blagovremeno uvođenje snaga i tako stvara potrebno vreme za poboljšanje situacije na pravcu gde bi napadač mogao preneti težište daljih dejstava. Takva situacija zahteva posebne napore u radu komandi koje donose odluku o prenošenju težišta i jedinica koje tu zamisao treba da realizuju.

Realno predviđanje razvoja situacije na pojedinim pravcima ili etapama operacije predstavlja bitan preduslov za izvođenje takvog manevra. Snage treba dovoditi prikriveno i rastresito tako da branilac ne bude u stanju da izvodi udare nuklearnim b/s i avijacijom, da im nanosi gubitke i sprečava uvođenje u boj. U fazi dovodenja i razvoja moraju se u najviše mogućoj meri neutralisati raketno-nuklearna sredstva branioca, dejstvom avijacije, sopstvenih nuklearnih i ostalih sredstava. Dejstvo partizanskih snaga u ovom smislu može biti odlučujuće. Osim toga, angažovanjem partizanskih snaga a naročito vezivanjem operativnih rezervi branioca može se sprečiti da on odgovarajućim manevrom blagovremeno poboljša situaciju na pravcu gde se prenosi glavni udar napadača. Adekvatnim merama operativnog maskiranja može se postići iznenađenje, kako u odnosu na operativni manevar u celini tako i na manevar za prenošenje težišta napada.

Značaj pojedinih vidova obezbeđenja borbenih dejstava i operativnog manevra neće u svakoj operaciji biti isti. Zavisno od konkretne situacije jedan vid može imati manji ili veći značaj, pa prema tome i uticaj na izbor i realizaciju manevra. Međutim, verovatno da će u svakoj situaciji, zbog karakteristika našeg zemljišta, inženjerijsko i pozadinsko obezbeđenje ispoljavati naročit uticaj na izbor manevra.

Brdsko-planinsko zemljište, nedovoljna i kvalitetno slaba putna mreža, postojanje velikog broja prirodnih prepreka (reke, tesnaci, uska grla itd.) i mogućnost da branilac na svim pravcima dejstva stvara i veštačke prepreke (KonZ, rušenje itd.) postavljaće veoma složene zahteve pred inženjerijsko i pozadinsko obezbeđenje. Sigurno

je da će mogućnost inženjerskog i materijalno-tehničkog obezbeđenja često biti presudan faktor za izbor oblika manevra.

Isticanje nekih bitnih karakteristika operativnog manevra pokazuje da su raketno-nuklearno oružje i usavršavanje klasičnih b/s dali nove mogućnosti savremenom manevru, ali i postavili probleme, naročito za armije koje u ratu u celini ili u pojedinim periodima mogu biti inferiorne, jer ne raspolažu tim sredstvima.

Dinamičnost, brze i nagle promene situacije, neravnomeran tok i razvoj dejstava na pojedinim pravcima zahtevaće od operativnih komandi brzo reagovanje i preduzimanje efikasnih mera. Ta reagovanja moraju biti adekvatna situaciji i blagovremena, jer samo tako mogu dati odgovarajuće rezultate. Međutim, operativne komande ne smeju se kolebati i brzo odstupati od osnovne ideje operativnog manevra, jer to može imati dalekosežne negativne posledice.

Pukovnik
Jovo NINKOVIĆ